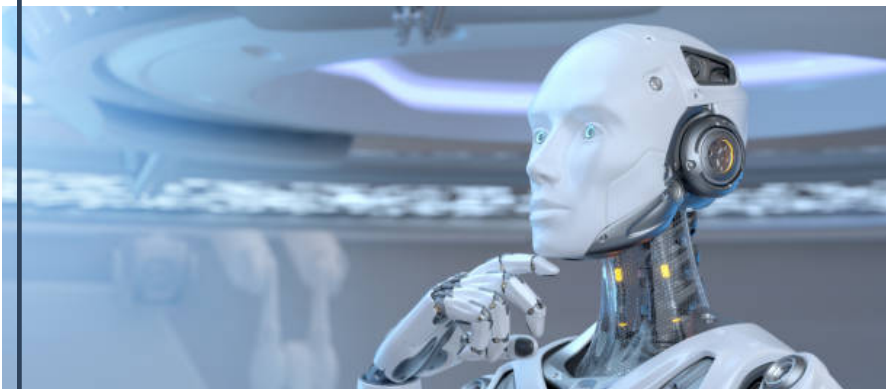




IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal



“MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”, “YASHIL MOLIYA”, “YASHIL BUXGALTERIYA” VA ILG‘OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI”

Maqola va tezislar to‘plami

2025-YIL
30-MAY



74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982





IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 343 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.



MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investitsion muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellash (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	



Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Qudratov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	



Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	
XXI-asrda Xitoyning iqtisodiy taraqqiyoti: sohaviy islohotlar, yutuqlar va muammolar tahlili.....	192
D.E.Qarshiyev	
Boshqaruv hisobining zamonaviy konsepsiyalarini joriy etish xo'jalik yurituvchi subyektlarda natijadorlikka erishishning muhim omilidir	195
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
Eksportga chiqariladigan mahsulotlar uchun zamonaviy qadoqlashning ahamiyati va tendensiyalari	201
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Усовершенствование подходов к управлению проблемными кредитами в коммерческих банках узбекистана	205
Улмасой Хусан кизи Ахмедова	
Sug'urtada investitsiya faoliyatini obyekt va predmeti	208
D.E.Qarshiev	
O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning tadbirkorlik sohasida istiqbollari.....	211
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Sug'urtada anderryayting xizmatini xorij tajribasidan foydalanish.....	213
D.E. Qarshiev	
Важность проекта «умный город» в узбекистане	216
Акбаржон Иминов	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	218
Акбарjon Iminov	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobini takomillashtirishda tahlilning o'rni.....	220
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li, Shakarov Shahzod Sobir o'g'li	
Temir yo'l va intermodal transport tizimining rivojlanishi: investitsiyalar, xarajatlar va samaradorlik tahlili.....	226
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ahamiyati.....	230
S.J. Yangiboev	
Korporativ boshqaruv va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik: davlat ishtirokidagi korxonalar misolida.....	234
Musurmonov Mehroj Murtaza o'g'li	
“Sanoat korxonalarida zamonaviy loyiha menejerining asosiy kompetensiyalar modelini ishlab chiqish”	238
Axmedov Daniyar Sabirovich, Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
Turizmdagi shartnoma munosabatlari: turoperatorlar, turagentlar, turistik xizmatlar iste'molchilari.....	241
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
“Разработка модели ключевых компетенций современного менеджера проекта в промышленных предприятиях”	243
Ахмедов Данияр Сабирович, Научный руководитель	
Xorijiy tajriba asosida o'zbekistonda oliy ta'lim akademik boshqaruvini takomillashtirish	249
Muxamedova Moxigul Xusanovna	
The role of international institutions in accelerating green finance	253
Qudratov Inomjon Nemat o'g'li	
Barqaror iqtisodiy o'sish sharoitida yashil innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish	257
Xudayberdieva Dilnoza Egamberdiyevna	
Indicators and criteria of women's sustainable employment in the context of economic growth.....	262
Kholiyorova Shokhista Kahramon kizi	
Qishloq xo'jaligi sohasida “Salam” maxsus savdo shartnomalaridan foydalanish istiqbollari.....	267
Xoliyov Xomid	



Davlat xaridlarida kichik biznesning ortib borishi va uning umumiy tizimdagi o'rne	269
Majidov Nizom Baxramovich	
Davlat qarzlarini qaytarish mexanizmlarini takomillashtirish va tashqi xatarlardan himoyalash yo'nalishlari	273
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Xalqaro moliya institutlaridan investitsiyalarni jalb qilishning ahamiti	277
Tolibov Shoxrux Muminovich	
O'zbekiston respublikasining soliq salohiyati: 2024-yilda viloyatlar va Qoraqalpog'iston	280
Poyonov Otabek Abdiqaxxor o'g'li, Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich	
Oliy ta'lim muassasalarida investitsiya muhitini boshqarishning institutsional mexanizmlari	283
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Автоматизированное управление корпоративными расходами: стратегический подход и экономическая эффективность	286
Кахоров Абдумалик Рахматулло угли	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана	289
Салим Дониёров	
Raqamli transformatsiyaning mohiyati va bank sohasidagi ahamiyati	294
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Деятельность международных финансово-кредитных организаций и перспективы развития сотрудничества с Республикой Узбекистан	299
Холикова Зарнигор Камолиддин кизи	
Budjet tashkilotlarining xarajatlar smetalarida davlat xarajatlarini moliyalashtirish tartibi va amal qilish holati	302
Abdurasulov Sardor To'liqin o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan komplayens-nazorat tizimini rivojlantirish istiqbollari	307
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Bank tizimi modernizatsiyasida innovatsion boshqaruv modellarining ahamiyati	310
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya	314
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga yo'naltirilgan davlatning siyosati, me'yoriy-huquqiy bazasi va iqtisodiy islohotlari	317
Xasanov Jaxongir Jamshidovich	
"Qurilish materiallari sanoatida innovatsion faollikni rag'batlantirish mexanizmi"	321
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Legal foundations and challenges in the implementation of guarantees for foreign investors' rights	324
Alisherova E'zoza, N. Kh. Rakhmonqulova	
Innovatsion faollikni oshirish orqali qurilish materiallari sanoatida raqobatbardoshlikni ta'minlash	326
G'ulomov Ilhom Akramovich	
Soliq siyosatining inklyuziv rivojlanishni ta'minlashining huquqiy-me'yoriy asoslari	329
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
Транснациональные корпорации и международное право: к формированию глобальных экономических норм через расширение правосубъектности	334
Хидоятов Бурхон Ғайрат ўғли, С.М. Адилходжаева	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati va uni shakllantiruvchi omillar	338
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	



O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING HOZIRGI HOLATI VA UNI SHAKLLANTIRUVCHI OMILLAR

Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti

Ilmiy rahbar:

S.A. Zakirova

i.f.n., xalqaro iqtisodiyot kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Maqola O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning hozirgi holati, tarkibi va dinamikasini tahlil qiladi. Tushuncha norasmiy sektor va rasmiy, biroq yashirin faoliyat qismlaridan iborat sifatida izohlanadi. So'nggi yillarda ko'lam sezilarli qisqarib, tarmoqlar kesimida qishloq xo'jaligi, xizmatlar va qurilish nisbatan yuqori ulushga ega ekani aniqlanadi; sanoatda shaffoflik kuchaymoqda. Mehnat bozorida norasmiy bandlik bosqichma-bosqich kamayib bormoqda. Tahlil normativ o'zgarishlar va statistik dalillarni uyg'unlashtirib, tendensiyalar barqarorligini ham baholaydi.

Kalit so'zlar: yashirin iqtisodiyot, norasmiy sektor, soliq yuki, naqd aylanma, valyuta liberallashtirish, raqamli to'lovlar, norasmiy bandlik.

Abstract: The article analyzes the current state, structure and dynamics of the shadow economy in Uzbekistan. The concept is interpreted as consisting of the informal sector and the formal, but hidden part of the activity. In recent years, the scale has significantly decreased, and in the cross-sectoral sector, agriculture, services and construction have a relatively high share; transparency in industry is increasing. Informal employment in the labor market is gradually decreasing. The analysis combines regulatory changes and statistical evidence, and also assesses the stability of trends.

Key words: shadow economy, informal sector, tax burden, cash turnover, currency liberalization, digital payments, informal employment.

Аннотация: В статье анализируется современное состояние, структура и динамика теневой экономики в Узбекистане. Понятие трактуется как состоящее из неформального сектора и формальной, но скрытой части деятельности. В последние годы масштабы значительно сократились, а в межотраслевом секторе относительно высокую долю занимают сельское хозяйство, сфера услуг и строительство; прозрачность в промышленности повышается. Неформальная занятость на рынке труда постепенно снижается. Анализ сочетает нормативные изменения и статистические данные, а также оценивает устойчивость тенденций.

Ключевые слова: теневая экономика, неформальный сектор, налоговая нагрузка, наличный оборот, либерализация валютного обращения, цифровые платежи, неформальная занятость.

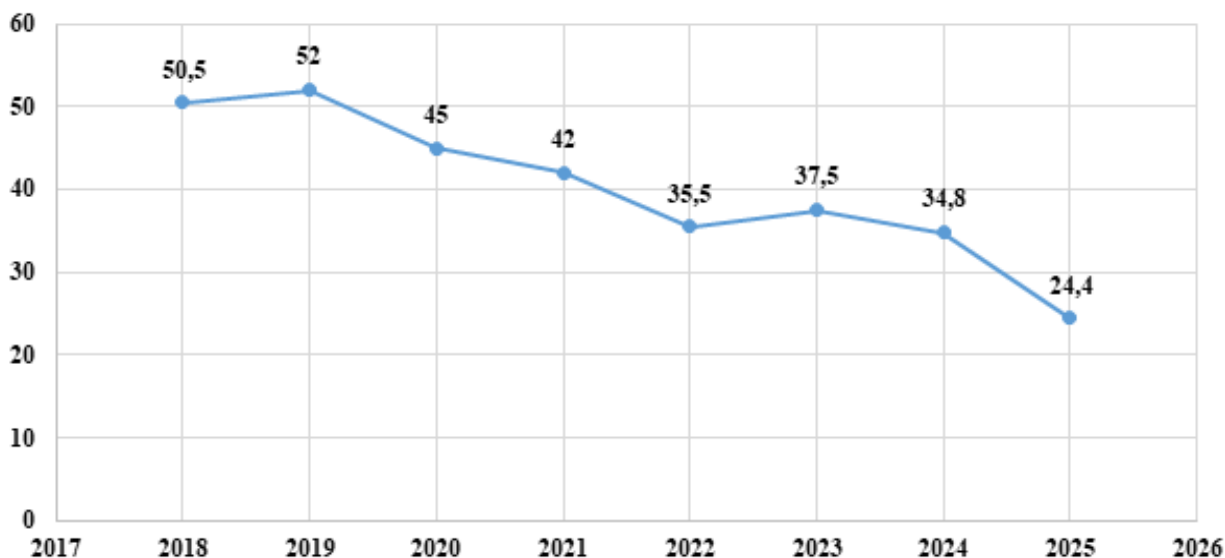
Yashirin iqtisodiyot deganda rasmiy statistikada to'liq aks etmaydigan, yashirin ravishda amalga oshirilayotgan iqtisodiy faoliyat tushuniladi. Bu tushunchaga ikki xil tarkibiy qism kiradi: birinchisi – norasmiy sektor, ya'ni ro'yxatga olinmagan holda amalga oshiriladigan mayda tadbirkorlik va xizmatlar (masalan, uy sharoitida tikuvchilik, litsenziyasiz taksichilik yoki ruxsatsiz bozorlarda savdo) faoliyati; ikkinchisi esa – soya (yashirin) sektor, ya'ni rasmiy ro'yxatdan o'tgan, lekin soliqlardan qochish maqsadida daromad yoki ish haqining bir qismini yashiruvchi faoliyat (masalan, tadbirkorlarning daromadni past ko'rsatishi yoki "konvert"da norasmiy ish haqi to'lashi).¹ Shu bois, yashirin iqtisodiyot ko'lami mamlakat rasmiy iqtisodiy ko'rsatkichlarida aks etmayotgan ishlab chiqarish va xizmatlar hajmini ifodalaydi.

O'zbekiston iqtisodiyotida norasmiy sektorning ulushi tarixan juda yuqori bo'lgan. Mustaqillikdan keyingi davrda turli baholashlar bo'yicha mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YalM) qariyb yarmi "soya"da edi. Jumladan, 2016–2017-yillarda norasmiy (kuzatilmaydigan) iqtisodiyot hajmi YalMning 50–55% atrofida deb baholangan. 2019-yilda esa O'zbekiston Markaziy Osiyoda yashirin iqtisodiyot eng katta ulushiga ega mamlakat bo'ldi – MIMIC modeli asosida olib borilgan hisob-kitoblarga ko'ra, 2019-yilda YalMning 52,1% i yashirin

1 [https://www.uzdaily.uz/en/obid-hakimov-the-share-of-the-unobserved-economy-in-uzbekistans-gdp-has-decreased-to-348/#:~:text=home%20clothing%20repairs%2C%20unlicensed%20taxis%2C,"](https://www.uzdaily.uz/en/obid-hakimov-the-share-of-the-unobserved-economy-in-uzbekistans-gdp-has-decreased-to-348/#:~:text=home%20clothing%20repairs%2C%20unlicensed%20taxis%2C,)



iqtisodiyotda bo'lgan. Taqqoslash uchun, xuddi shu davrda qo'shni Qozog'istonda norasmiy iqtisodiyot ulushi 36,6%, Qirg'izistonda 30,5%, Tojikistonda 40,8% atrofida edi. Rivojlangan davlatlarda bu ko'rsatkich odatda bir xonali raqamlarni tashkil etadi (masalan, AQShda 8%, Germaniyada ~10%).² Bunday yuqori darajadagi yashirin iqtisodiyot mamlakatda iqtisodiy faoliyatning katta qismi soliqqa tortilmayotgani va rasmiy statistikadan tashqarida qolayotganini anglatadi (1-rasm).



1-rasm. O'zbekiston Respublikasida yashirin iqtisodiyot ulushi, YalMga nisbatan (2018–2025-yillar)

So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida O'zbekistonda yashirin iqtisodiyot ko'lami sezilarli darajada qisqarishga erishildi. Hozirgi holatda norasmiy sektor ulushi pasayib, YalMning taxminan uchdan birini tashkil qilmoqda. 2024-yil yakunlariga ko'ra, kuzatilmaydigan (yashirin + norasmiy) iqtisodiyot hajmi 505,65 trln so'mni (taxminan 40 mlrd AQSh dollari) tashkil etib, bu YalMning 34,8% ulushiga teng bo'ldi.³ Ya'ni mamlakat iqtisodiyotining hali ham uchdan bir qismidan ko'prog'i rasmiy hisob-kitoblardan tashqarida qolmoqda. Biroq bu ko'rsatkich avvalgi yillarga nisbatan ancha past: masalan, 2019-yilda rasmiy baholarga ko'ra yashirin iqtisod ulushi 45–50% atrofida edi, bugungi kunda esa ~35% ga tushdi. 2025-yilning birinchi yarim yilligida norasmiy iqtisodiyot hajmi 265,5 trln so'mga teng bo'lib, YalMning 32,9% ini tashkil etdi – bu o'tgan yilga nisbatan pasayish davom etayotganini ko'rsatadi. Kuzatilmaydigan iqtisodiyot miqdorini aniqroq baholash va rasmiy raqamlarga kiritish bo'yicha ham ishlar olib borildi: 2023-yilda Xalqaro Valyuta Jamg'armasi ko'magida o'tkazilgan tadqiqot natijasida, ilgari hisobga olinmagan faoliyatni qo'shib hisoblash orqali 2023-yilgi YalM hajmi ilgari e'lon qilinganidan 11,8% ga kattaroq ekani aniqlandi (qo'shimcha 125,6 trln so'm yoki 10,7 mlrd AQSh dollari). Bu raqamlar ilgari norasmiy sektor tufayli "yo'qolib ketayotgan" iqtisodiy hajm qanchalik katta bo'lganini ko'rsatadi.

Norasmiy iqtisodiyotning tuzilmasi: O'zbekistonda kuzatilmaydigan iqtisodiyotning asosiy qismini norasmiy sektor (ro'yxatdan o'tmagan biznes va yakka tartibdagi mehnat faoliyati) tashkil etadi. 2024-yilda YalMning 34,8% kuzatilmaydigan sektor bo'lsa, uning taxminan 26,4% punkti norasmiy sektor hissasiga, 8,4% punkti esa rasmiy lekin yashirin faoliyat (soya sektor) hissasiga to'g'ri kelgan. Demak, soya iqtisodiyot to'g'ridan-to'g'ri YalMning ~8% ini tashkil etmoqda. 2025-yilning 1-yarim yilligida aynan yashirin (soya) sektor ulushi yanada kichikroq bo'lib, YalMning atigi 8,0% ini tashkil etdi (2024-yilda 8,4% edi). Qolgan ~25% atrofida qismi esa ro'yxatdan o'tmagan norasmiy faoliyatdir. Bu shuni anglatadiki, muammo asosan kichik biznes va aholi bandligining norasmiyligida, holbuki yirik korxonalar daromadlarni yashirishga kamroq darajada yo'l qo'yishmoqda.

Tarmoqlar kesimida qaralganda, yashirin iqtisodiyot eng yuqori ulushni qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohasida egallaydi. 2024-yil yakunlariga ko'ra, qishloq xo'jaligi (shu jumladan o'rmon va baliqchilik) sohasida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymatning 63,6% qismi rasmiy statistika uchun "ko'lankada" qolgan. Xizmatlar sektorida faoliyatning 40% dan ortig'i norasmiy tarzda amalga oshirilgan bo'lsa, qurilish sohasida bu ko'rsatkich 41,3% ni tashkil etdi. Sanoat tarmog'i eng "shaffof" hisoblanib, sanoatda ishlab chiqariladigan mahsulot va

² <https://kun.uz/en/18437179#:~:text=In%202019%2C%20the%20share%20of,11>

³ <https://centralasianlight.org/news/volume-of-non-observed-economy-in-uzbekistan-in-2024-amounted-to-almost-40-bl/#:~:text=The%20gross%20value%20added%20of,also%20because%20of%20informal%20employment>



xizmatlarning atigi ~9% i kuzatilmaydigan sektorga tegishli. 2025-yil birinchi yarim yillik ma'lumotlari qishloq xo'jaligidagi norasmiy sektor ulushi mavsumiy omillar bilan yanada oshganini ko'rsatdi (75% dan oshiq), qurilish (35,9%) va xizmatlar (35,2%) sektorlarida esa biroz pasayish kuzatildi. Bu ko'p jihatdan qishloq joylarda hali ham ko'plab tadbirkor va ishchilarning ro'yxatdan o'tmagani, aksincha xizmat va qurilishda rasmiylashtirish tadbirlari samarasi chiqayotgani bilan izohlanadi.

Yashirin iqtisodiyotning yuqori darajasi mehnat bozorida ham aks etgan edi. 2017-yilda mamlakatda jami band aholining 60% ga yaqini norasmiy sektor hissasiga to'g'ri kelgan (taxminan 7,9 million kishi). Bu ko'rsatkich so'nggi yillarda sezilarli ravishda pasayib, 2023-yilda norasmiy bandlarning ulushi 38% gacha (5,4 million kishi) qisqargan. Ya'ni rasmiy ish o'rinlari soni ortib, mehnat bozorining "soya" qismi qisqarib bormoqda. Shunga qaramay, haligacha har 3 nafar ishlovchidan biri rasmiy sektordan tashqarida band bo'lib kelmoqda.

Yashirin iqtisodiyot paydo bo'lishiga va uning katta ulush saqlab qolinishiga bir qator omillar sabab bo'lgan. Quyida O'zbekistonda norasmiy iqtisodiyotning shakllanishiga ta'sir qilgan asosiy omillar keltiriladi:

Soliq yukining tarixan yuqoriligi va soliqqa tortish tizimidagi nomutanosibliklar. O'tgan davrlarda soliqlarning og'irligi ko'plab xo'jalik yurituvchi sub'ektlarni daromad va ish haqini yashirishga undagan. Xususan, 2019-yilgacha ish beruvchilarning mehnatga oid soliq yuki juda katta edi: eng yuqori daromad solig'i stavkasi 22,5% gacha chiqqan, ish beruvchilar tomonidan ish haqi jamg'armasidan qo'shimcha 25% ijtimoiy badal to'lanardi.⁴ Bunday yuqori soliq to'lovlari natijasida ko'plab tadbirkorlar xodimlarni rasmiy shtatdan tashqarida ishlatish, ish haqlarini "konvertida" berish yo'liga o'tishgan. 2019-yil 1-yanvardan joriy etilgan soliq islohoti ushbu soliq yukini keskin kamaytirdi: progressiv daromad solig'i o'rniga yagona 12% stavka joriy qilindi, ish beruvchilar uchun yagona ijtimoiy to'lov stavkasi ham 12% etib belgilandi (ilgari 25% edi). Shu tariqa mehnatga solinadigan soliqlar yarmidan ko'prog'iga qisqartirildi va bu norasmiy mehnatni qisqartirishga xizmat qildi. Soliq tizimidagi yana bir muammo – yirik va kichik biznes uchun keskin farqlanuvchi rejimlar mavjudligi bo'lib, 2019-yilgacha kichik korxonalar uchun soddalashtirilgan soliq rejimi va yirik korxonalar uchun umumiy rejim o'rtasida katta nomutanosiblik mavjud edi. Biror firma kichik sub'ekt toifasidan oshib, umumiy rejimga o'tsa, soliq yuki bir necha barobarga o'sib ketar edi. Natijada, ko'plab tadbirkorlar sun'iy ravishda biznesini kichik ko'rinishda ushlab turishga intilib, o'sishni cheklash evaziga soliqlardan qochishga harakat qilishgan – bu esa iqtisodiyotning bir qismini "soya"da ushlab turardi.

Me'yoriy tartibga solish va byurokratik to'siqlar. Biznes faoliyatini rasmiy yo'lga qo'yish jarayoni murakkab va qimmat bo'lgani ham norasmiylikni rag'batlantirgan muhim omillardandir. Dastlabki yillarda firmalarni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziyalar va ruxsatnomalar olish, hisob-kitob yuritish va tekshiruvlardan o'tish tartib-taomillari ancha murakkab bo'lgan. Natijada, ko'plab tadbirkorlar rasmiy sektorda ishlashdan ko'ra, hujjatsiz faoliyat yuritishni afzal ko'rgan. Mamlakat rahbariyati ham so'nggi paytlarda aynan ortiqcha byurokratik yukni kamaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda – masalan, Prezident topshirig'i bilan yangi takliflar ishlab chiqilayotganda ular biznesga ortiqcha yuk yaratmasligi qat'iy ta'kidlangan. Bu shuni anglatadiki, avval mavjud bo'lgan qog'ozbozlik, murakkab yollash-va-bo'shatish tartiblari, ayniqsa mavsumiy ishchilarni rasmiylashtirishdagi qiyinchiliklar norasmiy iqtisodiyotning katta bo'lishiga hissa qo'shgan (hozirda hukumat bu jarayonlarni soddalashtirish choralari ko'rmoqda).

Naqd pul aylanmasining ustunligi. O'zbekistonda ko'p yillar davomida hisob-kitoblarda naqd pul asosiy vosita bo'lib keldi. Naqd pulda faoliyat ko'rsatish esa daromadlarni yashirishni osonlashtiradi, chunki bunday tranzaksiyalarni soliq organlari osongina kuzata olmaydi. Bank plastik kartalari, elektron to'lovlar va boshqa naqd pulsiz hisob-kitob tizimlari sust rivojlangan davrlarda iqtisodiyotning katta qismi "naqd" shaklda yuritilib, rasmiy nazoratdan chetda qolgan. So'nggi yillarda bu yo'nalishda ijobiy o'zgarishlar boshlandi – elektron to'lov infratuzilmasi jadal rivojlantirilib, aholi va tadbirkorlar orasida kartochkalar orqali to'lov qilish ommalashmoqda. Hukumat fikriga ko'ra, bu juda samarali "soya"ga qarshi vositalardan biridir: zamonaviy elektron to'lov va fintech xizmatlari naqd pulsiz iqtisodiyotni kengaytirib, yashirin ayirboshlashlarni kamaytiradi.⁵ Darhaqiqat, 2020–2023-yillarda plastik kartalar va onlayn to'lovlar hajmi bir necha barobar oshganligi kuzatildi (masalan, chakana savdoda elektron to'lovlar ulushi sezilarli darajada ko'tarildi) – bu esa norasmiy aylanmalarni qisqartiradi.

Valyuta bozori va narx tartibidagi cheklovlar. Ilgari O'zbekistonda qat'iy valyuta cheklovlari amalda bo'lib, so'mning rasmiy almashuv kursi ancha sun'iy ravishda past darajada ushlab turilgan edi. 2017-yilga qadar fuqarolar va biznes xorijiy valyutani rasmiy banklar orqali bozor kursida erkin sotib ola olmaganligi sababli, valyuta "qora bozori" shakllangan va keng faoliyat ko'rsatgan. Bu nafaqat aholini noqonuniy operatsiyalarga jalb qilgan, balki ko'plab tadbirkorlarning ham import-eksport operatsiyalarini rasmiy tizimdan chetda amalga oshirishga majbur qilgan. Natijada valyuta ayirboshlash va tashqi savdoning bir qismi norasmiy kanallarda

4 Yuldasheva, U. A. Tax reform of 2019 in Uzbekistan // International Journal on Integrated Education. — 2020. — Vol. 3, Issue X (October). — P. 286–291. — e-ISSN 2620-3502, p-ISSN 2615-3785

5 <https://english.news.cn/20250812/4d53b61f8e28401196a46d14fa63d5de/c.html#:~:text=It%20was%20noted%20that%20the,-modern%20technological%20and%20innovative%20approaches>



kechib, iqtisodiyotning soya sektorini oshirgan. 2017-yil sentabr oyida hukumat tomonidan valyuta bozorini liberallashtirishga qaratilgan tarixiy qadam qo'yildi – milliy valyuta kursi bixillashtirilib, cheklovlar bekor qilindi.⁶ Ushbu islohot natijasida xorijiy valyuta operatsiyalari sezilarli darajada rasmiy sektorga qaytdi va avval valyuta “qora bozori”ni tashkil qilgan yashirin iqtisodiyot qisqarishga yuz tutdi. Valyuta ayirboshlashning erkin bo'lishi tadbirkorlar uchun ham import faoliyatini rasmiylashtirishni osonlashtirdi.

Aholining norasmiy bandligi va qishloq xo'jaligidagi mayda ishlab chiqarish ustunligi. Yashirin iqtisodiyotning katta qismi aynan bandlik sohasiga to'g'ri keladi. Yuqorida ta'kidlanganidek, 2010-yillar oxiriga kelib mehnat qilayotgan aholining yarmidan ko'pi norasmiy sektorda edi. Buning bir sababi – qishloq xo'jaligi va boshqa tarmoqlarda kichik sub'ektlar ustunligi. Ko'plab qishloq aholisi dehqon xo'jaliklarida, shaxsiy tomorqada yoki oilaviy tarzda mehnat qiladi, ko'plab shaharliklar esa hunarmandchilik, uy mehnati, taksichilik kabi sohalarda yakka tartibda faoliyat yuritadi. Bunday mayda faoliyatlarni to'liq rasmiylashtirish qiyin: ularni bitta tizimga kiritib soliq solish ma'muriy jihatdan ham qimmat va murakkab, ham iqtisodiy jihatdan har doim o'zini oqlayvermaydi. Natijada davlat ham ma'lum davr davomida ushbu sektorda ko'z yumib kelgan, odamlar esa norasmiy ishlashni odatiy hol deb qabul qilgan. Bu omil ham yashirin iqtisodiyot ulushini oshirgan. Ijroiy jihat, so'nggi yillarda hukumat o'ta mayda tadbirkorlikni ham rasmiylashtirishga intilmoqda – masalan, o'zini o'zi band qilganlarni ro'yxatga olish tizimi joriy qilinib, ming-minglab fuqarolar oddiy tartibda soliq organlariga ro'yxatdan o'tib, patent asosida ishlash imkoniga ega bo'ldi (quyida bu haqda batafsilroq ma'lumot keltiriladi).

Soliq madaniyati va huquqiy ongning pastligi. Ko'p yillar davomida jamiyatda soliqlarni to'lashga nisbatan ong va ishonch darajasi past bo'lib keldi. Buning ildizi ham avvalgi iqtisodiy siyosatda – davlat byudjeti sarflanishining shaffof emasligi, soliqlarning yuqoriligi va tadbirkorlarning manfaatlarini yetarlicha inobatga olinmaganidadir. Natijada ko'plab fuqarolar soliqqa tortishni adolatsiz deb qabul qilgan, soliq to'lamaslikni esa uncha uyatli yoki noqonuniy ish deb hisoblamagan holatlar bo'lgan. Xuddi shunday, tadbirkorlar ham norasmiy ishlashni biznes yuritishning odatiy qismi deb bildilar. Bu mentalitetni o'zgartirish eng qiyin masalalardan biridir – hozirda hukumat yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashda faqat nazorat choralari gagina tayanib qolmasdan, butun jamiyatda soliqqa to'lov madaniyatini shakllantirish zarurligini ta'kidlamogda. Prezident Sh.Mirziyoyevning ta'kidlashicha, soliqlarni to'lash – bu jamiyat va davlat o'rtasidagi ijtimoiy shartnoma bo'lib, tadbirkorlik sub'ektlari soliqlarni halol to'lashi uchun ularda bevosita rag'bat va ishonch bo'lishi lozim. Demak, fuqarolarning davlat institutlariga ishonchini mustahkamlash va tadbirkorlarni halol faoliyat yuritishga undaydigan muhit yaratish – norasmiy iqtisodiyotni qisqartirishning muhim shartidir.

Yuqoridagi omillar bilan bir qatorda, bevosita tadbirkorlar va ish beruvchilarning motivatsiyasini ham ko'rsatish lozim. So'nggi o'tkazilgan tadqiqotlarga nazar solsak, norasmiy faoliyatni tanlash sabablari orasida aynan yuqorida sanalgan omillar yetakchi o'rin tutadi. Masalan, 2025-yilda O'zbekistondagi korxonalar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma respondentlarning 49% norasmiy (yashirin) faoliyat yuritishning eng asosiy sababi sifatida rasmiy ishlaganda yuzaga keladigan ortiqcha xarajatlarning oldini olish (ya'ni norasmiy ishlash “arzonroq”) ekanini ko'rsatgan. So'rov qatnashchilarining 36% esa ishchi yollash va ishdan bo'shatishni rasmiy hujjatlarsiz soddaroq amalga oshirish imkoni yashirin iqtisodiyotda ishlashga undovchi muhim omil degan. Bunda mavsumiy ishchi kuchini jalb etish qulayligi (33% javoblar) ham muhim omil sifatida qayd etilgan – ya'ni, masalan, qishloq xo'jaligida mavsumiy terimchilarni yollab, ularga norasmiy haq to'lash rasmiy mehnat shartnomalarini tuzishdan osonroq ekanini ta'kidlangan. Ahamiyatli tomoni, soliqlardan qochish omili so'rovda nisbatan kamroq (13%) respondentlar tomonidan asosiy sabab sifatida ko'rsatilgan. Bu esa yuqorida tilga olinganidek, nafaqat soliqlar miqdori, balki rasmiy sektor bilan bog'liq umumiy xarajat va tartib-taomillar (buxgalteriya, hisobot, litsenziya, mehnat qonunchiligi talablariga rioya qilish kabi) norasmiylikka moyillikni oshiruvchi omillar ekanini anglatadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda yashirin iqtisodiyotning shakllanishiga yuqori soliq yuki va qiyin tartibotlar, naqd pul aylanmasi va ilgari yopiq iqtisodiyot siyosati, qishloq xo'jaligidagi mayda ishlab chiqarish, aholi orasida soliqqa nisbatan past madaniyat kabi kompleks omillar xizmat qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Obid Hakimov: The Share of the Unobserved Economy in Uzbekistan's GDP Has Decreased to 34.8%. (<https://www.uzdaily.uz/en/obid-hakimov-the-share-of-the-unobserved-economy-in-uzbekistans-gdp-has-decreased-to-348/>)
2. Uzbekistan ranked first on shadow economy in Central Asia. (<https://kun.uz/en/18437179>)
3. Volume of non-observed economy in Uzbekistan in 2024 amounted to almost \$40 bln (<https://centralasianlight.org/news/volume-of-non-observed-economy-in-uzbekistan-in-2024-amounted-to-almost-40-bln/>)
4. Yuldasheva, U. A. Tax reform of 2019 in Uzbekistan // International Journal on Integrated Education. — 2020. — Vol. 3, Issue X (October). — P. 286–291. — e-ISSN 2620-3502, p-ISSN 2615-3785

⁶ World Bank. Uzbekistan: Toward a New Economy. Country Economic Update, Summer 2019. — Washington, D.C.: World Bank, 2019. — 64 p. — ISBN 978-1-4648-1442-2. — DOI: <https://doi.org/10.1596/33428>



5. Share of shadow economy in Uzbekistan drops to 35 pct (<https://english.news.cn/20250812/4d53b61f8e28401196a46d-14fa63d5de/c.html>)
6. World Bank. Uzbekistan: Toward a New Economy. Country Economic Update, Summer 2019. — Washington, D.C.: World Bank, 2019. — 64 p. — ISBN 978-1-4648-1442-2. — DOI: <https://doi.org/10.1596/33428>
7. Hakimov F., Mukhiddin K. Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. — 2024. — T. 1. — №. 3.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
